

SIAURIETIŠKI ATSIVERIMAI

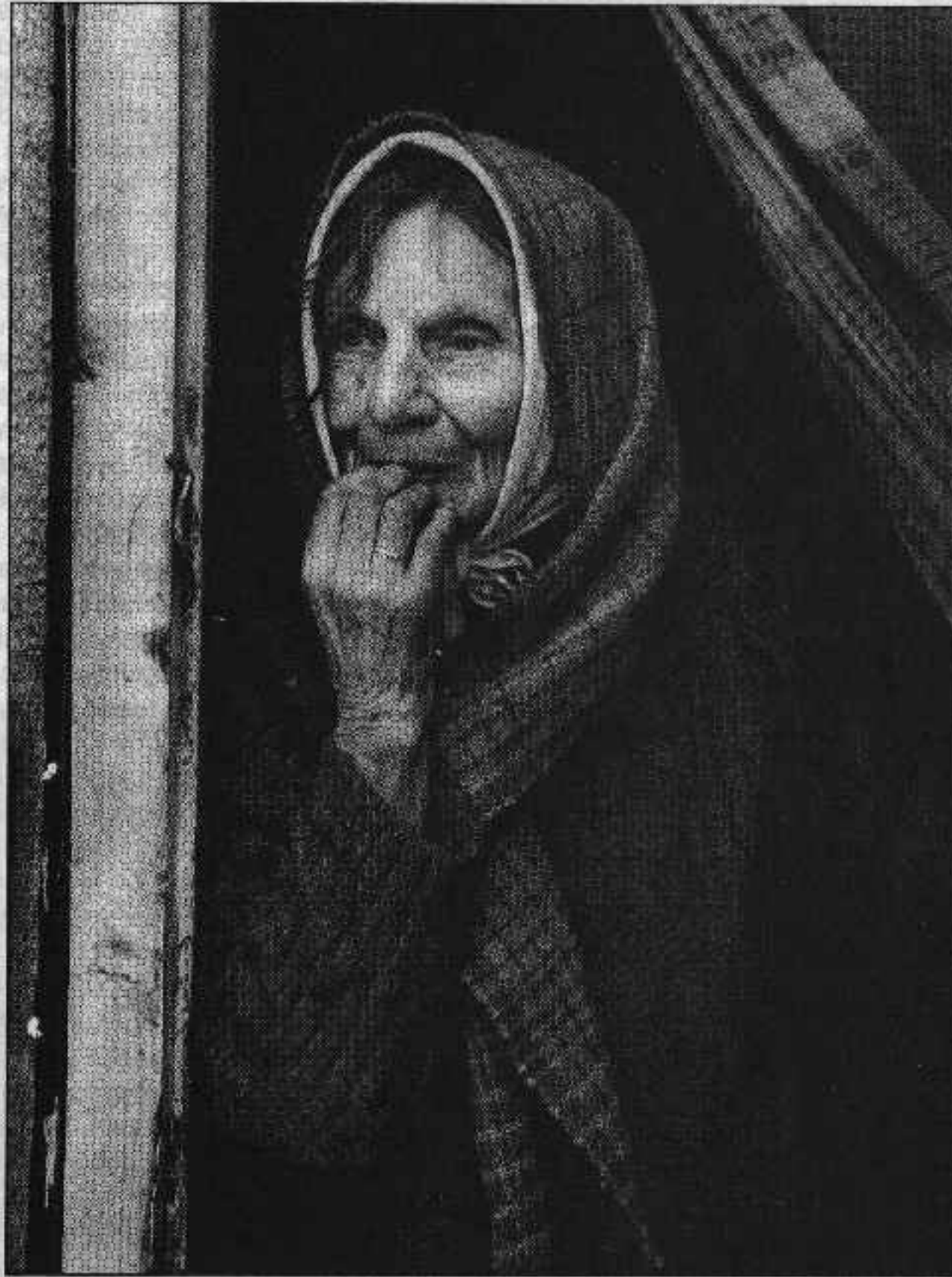
Pasvalio krašto kultūros, istorijos laikraštis

1999 m. gegužė Nr.4

... Teisybės paveiksle, Išminties soste, Mūsų linksmybės priežastie, Dvasios inde... - iš vaikystės tolių, iš, rodos, seniai būtojo laiko atsklinda pačios poetiškiausios Litanijos - Marijos Litanijos - mįslingi žodžiai, atsklinda, atsimuša širdin ir iki begalinės palaimos išgrynina mūsų gyvenimus. Nes tai buvo mūsų Motinų skaitomi ir giedami Marijos Litanijos žodžiai, girdėti anuose laiminguose vaiko gegužiuose, tebegirdimi ir dabartės gegužiuose, tik jau su pasiilgimo kartėliu.. Gal nuo tų pirmųjų atmintin įkritusių gegužių ir pajutom savo vaikišku tikėjimu dvigubą nedalomą esimą - savo Motinos ir Dieviškosios Motinos. Nors suprasti šito tuomet penkerių šešerių tebūdami dar negalėjome.

Supratimas atėjo vėliau, įžengus suaugusiųjų pažinimo žemėn, kuomet, žiūrėdami į savo nepavargstančias Motinas, susimąstydavom - iš kur ta Jų nenusakoma stiprybė, kantrybė, išmintis, meilė, pasiaukojimas lydėti mus, vaikus, visą gyvenimą per baisiausias istorijos pervartas, per šiandieninės kasdienybės nykumą, budėti mūsų paklydimuos, mūsų kančioj. Ir ieškodami atsako, akis sąmoningai kreipdavome į Dieviškąją Motiną. Ji - mūsų Motinų stiprybė, viltis ir paguoda. Ji, patyrusi baisiausią išmėginimą Sūnaus mirtimi ant kryžiaus, visados stovi šalia mūsų Motinų Jų neišsemiamoj kančioj ir beribėj meilėj...

Jau medžiai sulapojo, vyšnios baļa, tuoj tuoj įsisiūbuos gegužinių pamaldų šventimo varpas. Kaimuose vėlei puošim altorėlius, garbingiausioj vietoj kabinsim šviesųjį mojavinį Marijos paveikslą ir su vyskupu Antanu Baranausku tarsim:

**Saule apsisiausdama,
Mėnesį pamindama,
Galva šventa
Apdabinta
Dvylika žvaigždžių!
Tu pagirta,
Mums paskirta
Motina žmonių!**

Ir tą pirmąjį gražiausiąjį gegužės sekmadienį nusilenkim Motinoms - visoms, ir toms, kurių nieks neatsimena, o per Jas - nusilenkim Dieviškajai Motinai, stovinčiajai mūsų meilės ir kančios amžinatvėj...

Vido DULKĖS nuotrauka

MIELOSIOS PASVALIETĖS MAMOS, MOČIUTĖS, DUKROS...

Audronė Rumpienė

Pavasaris. Skleidžiasi pirmieji pumpurai, tulpių, narcizų žiedai. Važiuodama į Joniškėlį pro Didžgirovį, dairausi, ar jau pražydo purienos, mano mamos mylimiausios gėlės. Gal jos mamai primena tėviškę Degesių kaime, ant Plonės upelio kranto, gal linksmasias vaikystės dienas iki tų, lemtingųjų, 1945 metų? Tais metais mama, vyriausia šeimoje dukte, liko su dviem sesutėmis ir trim broliais našlaičiai. Motiną nušovė stribai, o tėvą nuteisė ir išvežė į Vorkutos kalėjimą. Mano mamai buvo tik keturiolika. Gal tos purienos mamai suteikia stiprybę ir viltį, tikėjimą ateitimi?

Mama, ar tiki, kad Lietuvos Nepriklausomybei jau devyneri metai? Juk taip neseniai, rodos, kad vakar, važiuodama į pirmuosius Sąjūdžio mitingus Vilniuje, kartu stovėjome Baltijos kelyje. Kiek džiaugsmo ašarų nubraukei, kai gavai savo tėvo, jau po mirties, reabilitacijos dokumentus. Kartu buvome ir 1991-ųjų sausio 13-ąją Vilniuje. Dėkoju Tau už stiprybę ir tikėjimą, už mokėjimą suprasti ir neprarasti vilties, kad gėris turi nugalėti. Mama, ar išsipildė visos Tavo viltys? Žinau, kaip sunku ir skaudu buvo važinėti į Guostagalį dėl nuosavybės atstatymo į žemę. Džiaugiuos, kad rytoj važiuosime į Degesius, į Tavo tėviškę, nors ten belikę tik keli akmenys prie užgriuvusio šulinio. Kad galėsi jau savo žemėje prie Plonės upelio prisiskinti purienų. Vis sakei - nesulauksiu, kada tą žemę atiduos. Sulaukei, mama, nes tikėjai ir išmokei tikėti mane. Tikėti ateitimi, tikėti savo vaikais. Mama, kaip gerai, kad Tu gyveni visai netoli, kaip gerai, kad galiu su Tavim pasikalbėti kasdien, kad galiu pasidžiaugti jau savo vaikais, kad galiu visada pas Tave ateiti ir paprasčiausiai pabūti.

Motinos diena. Važiuosim į Vaškų kapines, kur ilsisi Tavo mama, mano močiutė. Uždege žvakme malda ne tik už mirusius, bet ir už visą šeimą, kad būtume kartu, kol esame gyvi, kad mylėtume vieni kitus šiandien, dabar. Gal jau žydi purienos, Tavo mylimiausios gėlės?..

Vido DULKĖS nuotraukos

Vitalija
Gegužinskienė

Artėja nepaprastai graži ir tauri pavasario šventė - Motinos diena. Vienos iš mūsų turbūt ta proga gausime gėlių, dovanėlių iš pačių brangiausių mums žmonių, padengsime puikų vaisių stalą, kitos nueisime pabūti prie brangiausio žmogaus - savo mamos kapo. Tikiu, kad tą dieną bus ir tokių, kurios pasijus kaip niekada vienišos ir niekam nereikalingos, gal visų pasmerkto ir atstumtos.

Šiandien aš noriu Jums atsiverti kaip motina, kaip dukra, pasidalinti savo išgyvenimais ir mintimis.

Užaugau kaime, dabar tą vietą jau galėčiau pavadinti vienkiemiu. Mano mama yra paprasta kaimo moteriškė, baigusi pradinę mokyklą, visą gyvenimą ji gyvena kaime, rūpinasi nedideliu ūkeliu, užaugino mus, tris vaikus. Tūkstančiai tokių mamų tebelaukia mūsų visuose Lietuvos kampeliuose. Tačiau tik dabar, kai pati esu mama, supratau, kad svarbiausios mano žinios, kurios padeda man gyventi, įgytos ne aukštojoje mokykloje, o tam mažam kaimely Ukmergės rajone. Ir purus velykinis pyragas, ką tik ištrauktas iš krosnies, ir kvėpiantis raudonas skilandis, nukabintas "nuo aukšto", šiandien man įgauna kitą, vis geriau suvokiama prasmę: motina mus visus burią į krūvą, moko ir imti, ir duoti, ir dalintis. Ji be išlygų ant savo pečių užsiverstų ne tik mano, bet ir mano vaikų problemų našta ir būtų laiminga. Esu tikra, kad daugelis iš Jūsų būtų taip apibūdintumėte ir savo mamą.

Visai neseniai gavau labai mielą dovaną - Kristiano Feldmano knygą apie Motinos Teresės gyvenimą. Perskaičiau ją vienu prisėdimu ir pagalvojau, kad ne atsitiktinai ji pateko man į rankas: gal tai buvo galimybė pažvelgti į save, įvertinti save kaip motiną. Labai norėtusi būti tobulai, gyventi taip, kaip pataria pedagogai ir psichologai. Juk kaip dažnai apima abejonės: ar šiandien supratau savo vaiką, ar jį išklaušiau, ar jam padėjau? Kaip dažnai save pagaunu, kad buvau egoistė, nelogiška, gal net neprotinga!

Skaitau Motinos Teresės žodžius:

"Sąžiningumas ir atvirumas daro tave pažeidžiamą - vis dėlto būk sąžiningas ir atviras". Kaip dažnai savo vaikams būname nesąžiningos, manydamos, kad skaudį tiesa juos užgaus, padarys blogesniais, kad save sumenkinsime jų akyse, pasirodysime, kad ir mes galime klstyti, būti silpnos ir neteisios. Nebijokite, vaikai mylės mus tokias, kokios iš tikrųjų esame!

"Ką ilgus metus kūrei, gali būti sunaikinta per vieną dieną - vis dėlto kurk". Neretai nusvyra rankos, kai pamatai, kad visi tavo pamokymai ir patarimai, deja, praėjo pro šalį, kad viskas, ką tu taip skiepijai savo vaikui, davė priešingus rezultatus. Skaudu. Bet ar turime mažiau mylėti savo vaiką už blogesnį pažymį, už grubų poelgį? Ar girtuoklio, narkomano ar kalinio motina mažiau myli savo vaiką?

Kasdien sutinku ir bendrauju su daugybe jaunų ir pagyvenusių, dar besilaukiančių ir viltį praradusių, degradavusių ir vėl pakilusių motinų, klausausi jų džiaugsmų ir bėdų. Norėčiau, kad bent truputėlį būtumėte laimingesnės. Linkiu Jums būti stipresnėms, kad Jūsų vaikai visada galėtų į Jus atsiremti. Vaikai užaugs, patys susiras savo gyvenimo kelią, bet mes visada juos mylėsime ir būsime jiems reikalingi. Viskas gyvenime keičiasi, tik meilė lieka.

Albina Saladūnaitė

... iš ilgesių

Tie mūsų esybės atsidūsėjimai...

Naktį. Priešaušry, ant saulės laidos. Išsoka iš pačių tavo gelmenų - ir nė kur dėtis... O po neįvardijamo atsidūsėjimo - ilgesiai. Tė, ko daugelis mūsų niekad nepatyrė: merginų dainų, niekad neišdainuojamų, Kryžiuvių dienų giesmių, naktigonės garsų, savo laukų lankymo, markų juodosios gelmės. Ir srūva tie mūsų ilgesiai - girdžiu Marijos-Šatrijos Raganos atsidūsėjimą - į begalę... O gal tos begalybės ilgesys ir pašaukia į mūsų sielas bočių ir prabočių gyvenimus?

Iš to ilgėjimosi, matyt, gimė ir Talkonių Mojavos - gegužinės pamaldos. O gal ir ne.

Viso ko pradžia - Lipnickų kieme. Tame, kur 1905-ųjų kovą į pasaulį atėjo vienas iš būrio vaikų - Alfonsas, o nuo Lėvenio atlėkusių laumės prie lopšio kilnią, bet labai tragišką lemtį nuskyrė.

Kunigas Alfonsas Lipniūnas. Taip, tas pats Lipnickų vaikas, tik sau pavardę susilietuvinęs. Iš mūsų Talkonių miško, žemės, tėvų kiemo - suėmęs į savo nestipruolišką kūną reto pasiaukojimo,

tvirtybės ir dvasios galybės dovanas. Jis ir šiandien, iš Amžinybės, į mūsų gyvenimus žiūri. Tik Jam baisiai skauda, man regis...

Išskirtinio proto ir gabumų Kunigas iki karo, kunigavęs tik nepilną dešimtmetį, buvo jaunimo numylėtinis, tikrasis Dvasios vadas, į kurį žiūrėdami, žmonės patys persiimdavo Kunigo Dvasios grožiu, meile, kilnių darbų troškimu.

O paskui 1943 - 1945 - įkaitas už Tautą, Štuthofio koncentracijos stovyklos kalinys, kankinys, savo dvasios šviesa ir nenugalimybė į tikrą pasiutimą varęs stovyklos prižiūrėtojas.

Neišvydo daugiau numylėtųjų Talkonių. 1945 - 1989 į Tėvynę žiūrėjo Lenkijoje, Pucko žemėn, atgulęs.

1989 metų rugsėjį grįžo. Su visa didybe ir Dvasios šviesa... Tą jaučiam. Grįžo į savo numylėtinės Panevėžio Katedros šventorių ir tebestovi savo žmonių sielos sargyboj.

Gal Kunigo dvasia ir mums pakuždėjo rinktis į tėvų kiemą, į

Talkonius ir giedoti Marijai.

Ant prieklėčio puošiama Marijos altorėlį. Čia pat senieji medžiai iš Kunigo vaikystės žiūri, tėvų statytasis kryžius klauso... O ir mūsų nemažas pulkas: panevėžiečių, talkoniečių, pumpėniečių, pasvaliečių. Dieve Aukščiausias, pildosi mūsų vienas ilgėjimas. Mojava, su berželiais ir visom lauko kvietkom, močiučių ir senelių boluojančiom galvom, jaunuolių šelmiškais žvilgsniais, - o kaip kitaip, po Litanijos - tikra gegužinė ir armonika ne viena.

Giesmes visad veda monsinjoras Juozapas Antanavičius ir net mūsų Ganytojas, vyskupas Juozapas Preikšas. Iškyla prieš akis Kunigo Alfonso primicijų nuotrauka: sodas pilnas pilnutėlis svečių, jų tarpe - garbieji kunigai ir turbūt visas Talkonių kaimas. Ir staiga pajunti - mes visi giedam, plėšiam taip, kad vienas giesmės galas į Pumpėnų bažnyčią atsimuša, kitas link Toliūnų nupuola, o ir Pasvalys, jeigu tik klausytų, išgirdęs niekad neatsibostančiąją Marijos Litaniją - visas užgiedotų.

Susirinkim ir šimet. Giedoti, būti, jausti, šokti. Ir valgyti Lipnickų giminės dalinamą duoną...

Vido DULKĖS nuotraukos

Kazimieras Pūras

VILNIAUS APAŠTALŲ KELIU

**Kraštiečiai senosiose Pasvalio kapinėse.
1990 m. rugsėjo mėnesį.**

Lygiai prieš dešimtį metų, pačiame Sąjūdžio veiklos apogėjuje, skleidžiantis pirmiesiems gegužės žiedams, Vilniaus pasvaliečius poetas Mykolas Karčiauskas sukvietė į Rašytojų sąjungos klubą: kuriama kraštiečių bendrija. Visi buriasi, pulkuojasi - ir pasvaliečiams nevalia atsilikti, tuo labiau, kad Gedimino mieste giliai įmintos Pasvalio šviesuolių pėdos. Rinkomės su viltimi, su planais ir su abejonių žiupsneliu - o kas iš viso to išeis? Juk euforijos tais laikais būta nemažai. Dar nelabai aiškios veiklos gairės. Bet iniciatyvinės grupės kardinalinė linija buvo aiški - padėti Pasvalio žemei ir žmonėms įsisąmoninti savo esatį. Ne tik derlinga žeme ir išauginta duona garsus šis Žiemų Lietuvos kraštas - būtina nuvalyti dulkes nuo dvasinio gyvenimo klotų, kurie tokie turtingi Pasvalio žmonių gyvenimų ir darbų. Iš jų mes galime pasimokyti, į juos būtina atsiremti, galvojant apie Lietuvos valstybingumo atkūrimą. Tad nenuostabu, kad pradiniam Vilniaus pasvaliečių Bendrijos veiklos etape daugiau dominavo Pasvalio krašto reikalai. Iš tų dienų prisimename Trispalvės pakėlimo prie Petro Vileišio paminklo ceremoniją, paminklinio akmens politiniams kaliniams ir tremtiniais pašventinimo iškilmes, Pasvalio krašto kultūrinio atgimimo planų svarstymą, "Darbo" puslapiuose išspausdintą vilniečių Kreipimąsi į tėvynainius, raginantį juos spartesniais žingsniais artėti link demokratinės visuomenės sukūrimo reikalui... Atgavus Nepriklausomybę, Vilniaus pasvaliečių bendrijos valdyba ir nariai ėmėsi konkretnių darbų. Atrodo, kad esminis posūkis nuo mūsų žodinių programų sudarinėjimo į konkrečius darbus įvyko 1991-ųjų sausio 25 d., t.y. nepraėjus nė dviem savaitėm po tragiškos Sausio tryliktosios, kai drauge su svečiais iš Pasvalio Vilniuje tiesiog ekstremaliomis sąlygomis paminėjome Didžiojo Lietuvos Kėlėjo inžinieriaus Petro Vileišio 140-ąsias gimimo metines. Regis, kaip tik tą dieną, po skausmingų visai tautai išgyvenimų, įvyko tikrasis Vilniaus pasvaliečių bendrijos susibūrimas, susikristalizavimas, susicementavimas. Prasmingos susikaupimo minutės Rasose, prie Vileišių

giminės memorialo, Antakalnio kapinėse, prie ką tik iškilusių Sausio 13-osios aukų kauburėlių. Įsimintina valandėlė Petro Vileišio rūmuose, kuriuose šiandien sukaupti mūsų tautos dvasiniai turtai... Pavakary - pamaldos už Vileišius šv. Mikalojaus bažnytelėje, kurią 1901 m. Vilniaus lietuviai, padedami Dvylikos apaštalų, išsikovojo iš lenkų bažnytinės vyriausybės. Šią bažnytelę savo jėgomis ir lėšomis remontavo broliai Vileišiai, jos palėpėse įrengė slėptuves draudžiamajai spaudai. O vakare mūsų bendrijos pirmininkas Mykolas Karčiauskas vėl visus sukvietė į Rašytojų sąjungos rūmus. Šįkart Rašytojų sąjungos salė - sausakimša. Svečiai iš Pasvalio, bendrijos nariai - mokslininkai, rašytojai, medikai, pedagogai, žurnalistai... Tą įsimintina, minorinį ir drauge viltinę vakarą ir savo kalbomis, ir eilėraščiais, ir muzika dabartinė Pasvalio vilniečių karta, prisimindama brolių iš Medinių nuveiktus darbus, tarsi perėmė viliešiadoms estafetę į savo rankas. O kaip kitaip? Juk Petro Vileišio pradėtas leisti pirmasis lietuvių dienraštis "Vilniaus žinios", jo įkurta spaustuė, knygynas, pastatyti rūmai Antakalnyje, kur buvo surengtos pirmosios lietuvių dailės parodos, gydytojo Antano švietėjiška ir filantropinė veikla, jo rūpestis "Rūtos" draugijos meninėmis pajėgomis, pagaliau teisininko Jono Vileišio, iškilaus varpininko, veikla kuriant Vilniuje lietuvių demokratinės organizacijas, gausinant periodinę spaudą naujais leidiniais, buvo didžios reikšmės politinio, visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo įvykiai. Be Vileišių kažin ar taip greit Vilniuje būtų susispietęs toks gausus lietuvių inteligentijos būrys - dr. J.Basanavičius, A.Smetona, G.Landsbergis, P.Kriaučiūnas, P.Višinskis, K.Puida, Žemaitė, G. Petkevičiūtė-Bitė, F.Bortkevičienė... Jų pastangomis Vilnius, kuriame gyveno tik 2 procentai lietuvių, tapo lietuvių tautinio atgimimo centru. Be Vileišių, Vilniuje yra darbavęsi ir daugiau pasvaliečių. Tarp jų - krinčiniotis Tadas Kundzičas (1747-1829), Vilniaus universiteto profesorius, Vilniaus vyskupo pagalbininkas, Vilniaus kapitulos kanauninkas; vyskupas Antanas Pranciškus Audzjonis, nors ir įtakojamas lenkiškos aplinkos, valdydamas Vilniaus vyskupiją (1890-1895), pirmiausia lankęs lietuviškąsias Vilnijos parapijas, skatinęs kunigus sakyti lietuviškus pamokslus. O tetirviniečių - farmacininko Mato Valeikos, dailininko Antano Jaroševičiaus - veikla Vilniuje, ypač kovojant už lietuvių Giedraičių ir Širvintų kraštą? O karininko Kazio Škirpos, kariškių Jono Nistelio ir Vinco Steponavičiaus žygis pirmąkart Lietuvos istorijoje Vilniuje, Gedimimo pilies bokšte, 1919-ųjų sausio 1-ąją iškeliant Trispalvę? Visų šių pasvaliečių vardai ir nuveikti darbai Vilnijos, o drauge ir visos Lietuvos, labai įpareigoja ir mus ne vien prisiminti jų daugiašakę veiklą, bet ją ir toliau tęsti. Tėbūnie mums visiems įsimintina ir Vasario 16-osios Akto signataro Jono Vileišio nuostata - ši Akta pasvalietis ir du jo bendraminčiai pasirašė tik tada, kai Lietuvos taryboje jis basąlygiškai apgynė tautos suverenitetą. Tada ir nuskambėjo dr. V.Kudirkos "Varpo" dūžiai: "Kelkite! Kelkite! Kelkite!".. O tą vakarą šitie žodžiai tapo ir Vilniaus pasvaliečių bendrijos šūkiu, pakvietusiu jau konkrečioms darbams. Po šio sambūrio Pasvalio žemėje pastatyti kryžiai, koplytstulpiai, atidengtos memorialinės lentos, išleistos knygos vėl grąžino į žmonių

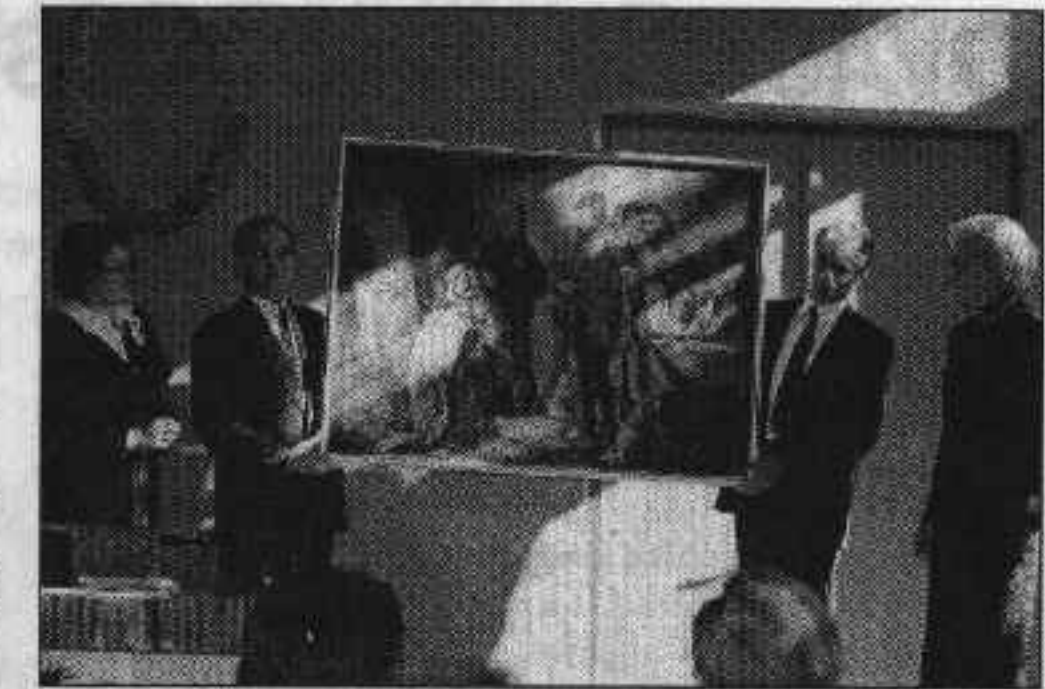
(Nukelta į 7 psl.)

VILNIAUS
APAŠTALŲ KELIU

(Atkelta iš 6 psl.)

atmintį poetą Vienužį, Vileišių giminę, rašytoją Petrą Rinkūną, Jelgavos prelatą Kazimierą Jasėną...

1994 m. Vilniaus pasvaliečių bendrijos vadovu - prezidentu - išrenkamas akademikas Bronius Grigelionis, pavaduotojais doc. Genovaitė Jusaitienė ir doc. Antanas Apynis. Ir toliau palaikomi glaudūs ryšiai su Pasvaliu, tačiau svarbūs darbai, ruošiantis Pasvalio 500-ųjų metų jubiliejui, brandinami ir Vilniuje, organizuojami Bendrijos kultūriniai renginiai, kuriuos praturtindavo rašytojų Jono Mikelinio, Henriko Čigriejaus, Vlodo Braziūno, Mykolo Karčiausko kūrybos puslapiai, jų įtaigūs publicistiniai pamąstymai apie gyvenamojo meto realijas, Pasvalio valdžios atstovų programiniai pasisakymai, neretai išgirdavome ir Seimo nario Antano Matulo šiltus žodžius. Ir, žinoma, solistės Remigijos Žemaitienės turtingas muzikinis repertuaras... Ir visa tai baigiasi prie pasvalietiško vaišių stalo. Kvepiantis apynėliu pūronėliu Šiaurės krašto alus ir liežuvius atriša, ir dainas sustyguoja, ir sukutinį patrepseti pakviečia... Tačiau būta daug ir rimtų bei darbinių posėdžių, tariantis su Pasvalio savivaldybės meru Gintautu Gegužinsku, ypač artėjančio jubiliejaus reikalais. Daug veiklos gairių Bendrijos aktyvo aptarta ir svetingame doc. Genovaitės Jusaitienės bute. Tiesiog gaila, kad ši energinga moteris, mūsų organizatorė, "pabėgo" į Pasvalį... Džiugu, kad šis bendras darbas nenuėjo veltui, kad jis davė gražių rezultatų. Žinoma, viską didžia dalimi lėmė pasvaliečių iniciatyva, jų finansiniai ištekliai, tačiau nemažai ir Vilniaus pasvaliečių įnašas į šią reikšmingą visam Pasvalio kraštui šventę. Ne, ši šventė, kaip sakoma, ant rytojaus neišsivaikščiojo pagiriomis. Pasvalys pagražėjo, jam žino sukaktį stelomis, reikšmingomis parodomis Mariaus Katiliškio bibliotekoje, atidarytu Pasvalio krašto muziejumi ir pristatytomis Pasvalio ir Vilniaus visuomenei knygomis, kurios didžia dalimi - Vilniaus pasvaliečių bendrijos narių, jos vadovų darbų vaisius. Monografija "Užaugau Pasvaly", kurią rašė septyniolika autorių, (sudarytojai: A.Apynis, B.Grigelionis, G.Jusaitienė, J.Pribušauskaitė) jau susilaukė antro leidimo (redagavo Joana Pribušauskaitė). Tai retas šių dienų leidyboje atvejis. Literatūrinio almanacho "Mes esam Šiaurės krašto" sudarytojai Vladas Braziūnas, Albinas Kazlauskas, Eugenijus Matuzevičius, Mykolas Karčiauskas surinko po visas pasvienes išbarstytus Pasvalio krašto rašytojus ir atskleidė plačią šio regiono literatūrinę mozaiką. Antroji knyga, kurią parengė ir sudarė Vladas Braziūnas, jau skina kelius Pasvalio kultūros atminties almanachui. Kūrybinių jėgų užteks, duok, Dieve, kad tik lėšų būtų... Vilnietės P.Mikelininkaitės taktininkauta Bronėi Lapinskaitei, išleidžiant enciklopedinio pobūdžio sąvadą "Pasvaliečiai - knygu autoriai". Pasirodė knygos apie Daujėnus, Kriklinius, istoriko Jono Aničo monografijos "Petras Vileišis", "Jonas Vileišis", "Alena ir Mykolas Deveniai", taip pat leidiniai apie nepriklausomybės kovas Pasvalio krašte ir jų iškiluosius kovotojus. Prof. Vytas Antanas Tamošiūnas išleido autobiografinių prisiminimų knygą "Keliu nuėjęs, keliu pareisiu"... Šitos knygos mūsų visuomenei pristato Pasvalio kraštą jau ne vien kaip atskirą ekonominį regioną, bet ir kaip

**Vilniaus pasvaliečių Bendrijos dovana gimtinei
Pasvalio 500 m. jubiliejaus proga 1997 m.
rugsėjo 20 d.**

savą etninę kultūrą derinį, turintį savo istoriją, tradicijas, savą inteligentiją, savą literatūrą. Ne, šio regiono jau nebepavadinsi Biržų priedėliu. Ir apskritai tiek knygų, kiek susilaukė Pasvalys, gali pavydėti ne vienas Lietuvos rajonas. Tai bene ir bus pats didžiausias Vilniaus pasvaliečių bendrijos pastarųjų penkerių metų veiklos rezultatas... Žinoma, nepamirštame ir kūrybinio bendradarbiavimo su biržiečiais bei "Žiemgalos" draugijos nariais, kurių centras įsikūręs Pakruojyje. Su kaimynais turime daug bendrų problemų, būdingų Šiaurės Lietuvos žiemgalių ir sėlių kraštams.

Po jubiliejinų metų darbų Vilniaus pasvaliečių sambūriai tapo retesni. Kartais susibėgame tik į Rašytojų sąjungos klubą pagerbti poetų ir prozininkų, švenčiančių jubiliejus, pasidžiaugti jų naujomis knygomis ar išleistu Pasvalio kultūros atminties almanacho tomu - tai vis darbai į Pasvalio kultūros aruodus. Tačiau šiuo metu nemažai dirbama individualiai. Šit akademikas Bronius Grigelionis ir doc. Antanas Apynis savo konsultacijomis ir metodiniais patarimais padeda Pasvalio PVileišio vidurinės mokyklos pedagogams įveikti barjerus, siekiant gimnazijos statuso. Rašytojas Jonas Mikelininkas savo publicistiniuose straipsniuose karštai teigia žmogaus dvasinio atgimimo ir demokratinės valstybės stiprinimo būtinybę. Naujus eilėraščių rinkinius išleido Vladas Braziūnas ir Mykolas Karčiauskas. Vladas Braziūnas jau turi sukaukęs nemažai įdomios medžiagos Pasvalio kultūros atminties almanacho trečiajam knygai. Tik va - lėšų problema... Istorikas Jonas Aničas įpusėjęs monografiją "Antanas Vileišis", ruošia spaudai knygos "Petras Vileišis" pakartotinį leidinį. Paulė Mikelininkaitė jau parengusi Broniaus Krivicko literatūrinės kūrybos bibliografiją, kuri turėtų pasirodyti draug su šio autoriaus "Raštų" antruoju tomu (rengia V.Gasiliūnas), pažymint šio įžymiausio mūsų rezistencijos poeto 80-ąsias metines. Šį tą turi parengęs spaudai apie Pasvalio kraštą ir šių eilučių autorius. Taigi Danieliaus Mickevičiaus leidyklai, kurios grifu pažymėtos daugelio pasvaliečių knygos, darbų netrūks.

Na, o švenčiant Bendrijos dešimtmetį, iš sekcijinių darbų Vilniaus pasvaliečiams teks susilėkti į bendrą sambūrį... O į 2000-uosius įžengsime jau ruošdamiesi paminėti Petro Vileišio 150-ąsias gimimo metines. Šia reikšminga suaktimi mes dar kartą turėsime progą parodyti visai Lietuvai, ką iškiliosios Pasvalio krašto asmenybės yra nuveikusios savo tautos labui.

DVASIOS ATGAIVOS BUVEINĖ

Vaikas, su begaliniu stropumu virkdantis smuiką, akordeoną, palinkęs prie fortepijono, užgaunantis kanklių stygas ir ... prabylantį į mūsų širdis dievišką Bethoveno, Mocarto, Šuberto kalbą, lietuviškąją muzikos kalbą - tai šviesus stebuklas provincijos mieste, padedantis mums visiems išgyventi. Toksai pat šviesus stebuklas - pabuvoti pasaulinio garso muzikų koncertuose čia, Pasvalyje. Visa tai atveda į tą taip būtina, taip reikiama mūsų skurdžio kasdienybėje dvasios atgaivos buveinę - Pasvalio muzikos mokyklą, šiemet švenčiančią 40 metų jubiliejų.

Viena pirmųjų mokyklos laidų su mokytojais.

Mokyklos jubiliejaus proga kalbamės su viena seniausių jos mokytojų, dirbusių nuo pat 1960-ųjų, Kazimiera Kapčiene.

Ir išėjus į pensiją atmintyje kaip gyvi tebestovi akyse kolegos: direktorius Jonas Misiūnas, mokytojai - Rita Pilypaitė, Albertas Bačianskas, Petras Januška (vėliau - direktorius), Stasė Gričiūnaitė-Jamušienė, Vanda Sipavičiūtė, Elena Kireilytė, su manim savo gražiu balsu duetas įsiliedavęs Romas Kuzminskas ir kt.

Mokykla iš pradžios įsikūrė dabartinėje Pasvalio pagrindinėje. Čia buvo ir sporto mokykla, todėl mokytis ir muzikuoti, kai aplinkui tiek triukšmo, buvo labai nelengva. Be to, nuolat trūkdavo reikiamos literatūros, natų.

Visą laiką teko dėstyti solfedį, kurį mokiniai nelabai mėgo, bet mane tiesiog mylėjo. Pirmojoje mokyklos laidoje tebuvo vos penki mokiniai. Ne be malonaus virptelėjimo širdyje menu vienus pirmųjų savo mokinių: Jūratę Slanytę-Žemaitienę, Algimantą Nainytę-Žukauskienę ir kitus. Ir džiugu, kai puikaus darbo vaisiai - čia pat. Juk nemaža buvusių mokinių pasirinko nelengvą, bet mielą širdžiai muzikos mokytojo darbą toje pat muzikos mokykloje. Tai dabar jau ilgametė direktorė Nijolė Klimavičienė, mokytojos Aldona Balčiūnienė, Daiva Dulevičiūtė, Genutė Petrušaitienė, Elona Rodžienė, Skimantė Gabšytė, Daiva Grincevičienė.

patalpas Nepriklausomybės gatvėje, mažus kabinetėlius, per kurių sienas skambantys įvairių muzikos instrumentų garsai susiliedavo į vieną visumą. Dabartinės patalpos kur kas patogesnės ir vaikams, ir mokytojams. Nesvarbu, kad besimokantys vaikai nepasieks svarių laimėjimų. Svarbu, kad lavinama jų klausa, jie turi tam tikrą užsiėmimą. Su akordeonistais važinėjame į festivalius. Pernai buvome Rokiškyje, šiemet ruošiamės važiuoti į Kupiškį.

Norėtusi tokį festivalį surengti ir Pasvalyje. Šiaip Pasvalio visuomenė nėra labai išprususi muzikos srityje. Mokykloje vyksta geri kameriniai koncertai, į kuriuos susirenka mūsų mokiniai ir keli tėveliai. Mokyklos jubiliejaus proga norėčiau visiems palinkėti išvermės, kolektyvui - kūrybinių ieškojimų, ypač mokyklos direktorei - visų darbų įkvėpėjai - sveikatos ir energijos.

Vido DULKĖS nuotraukos

Bronė Petrauskienė, kanklių klasės mokytoja

Esu iš muzikališkos šeimos. Tėvelis buvo giedorius, giesmėmis amžino poilsio išlydėjęs daugelį žmonių. Mes, visos trys seserys, kaime dainuodavom.

(Nukelta į 9 psl.)

DVASIOS ATGAIVOS BUVEINĖ

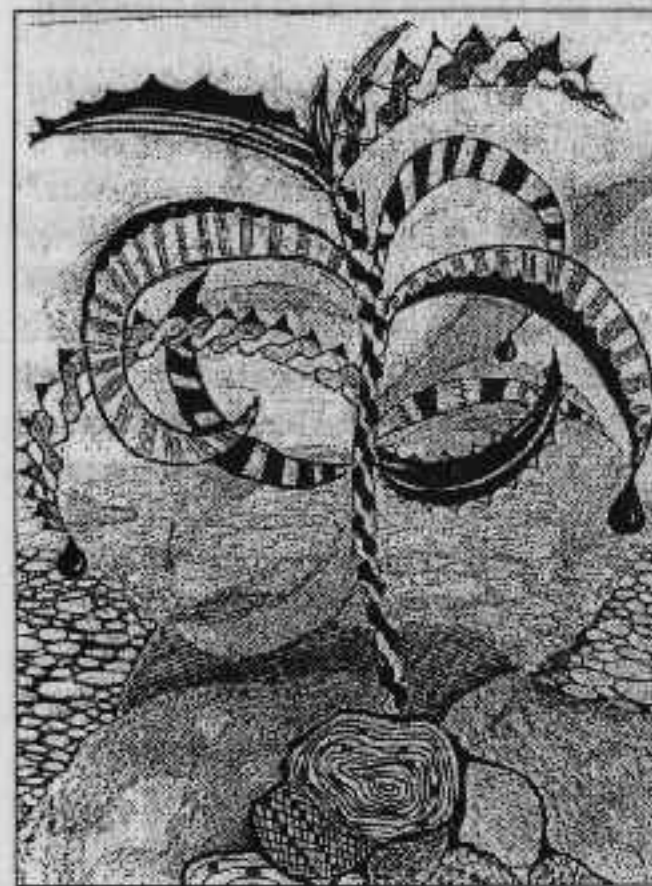
(Atkelta iš 8 psl.)

Muzikalūs ir broliai. Grodavo kapeloje kas smuiku, kas akordeonu, o jauniausias tapo Anykščių bažnyčios vargonininku. Muzika susižavėjusi ir mano dukra Armina: truputį groja smuiku, vėliau pradėjo kankliuoti, turi ir neblogą balsą. Užpernai jau dalyvavo Lietuvos moksleivių dainų šventėje, o pernai - Pasaulio lietuvių dainų šventėje Vilniuje. Svajoja tapti vokaliste.

Mūsų etnografinis kanklių ansamblis veikia jau visais dešimtmečiais - nuo pat Lietuvos atgimimo pradžios. Per 23-jus darbo muzikos mokykloje metus įsitikinau, kad nereikia skubėti atsikratyti negabių mokinių. Atkaklus darbas su jais duoda gražių rezultatų. Tik svarbu nepavėluoti mokytis. Juk yra tėvelių, mamų, kurie labai norėjo, bet neturėjo sąlygų mokytis muzikos. Tad jų gražius užmojus tęsia vaikai. Norėčiau, kad liaudies muzika - kanklių muzika - gyvuotų ir stiprėtų. Juk joje tautos šaknys. O be šaknų medis negali gyventi.

Jubiliejaus proga norėčiau palinkėti mokyklos pedagogams, o tuo pačiu ir sau, išvermės, kantrybės, pakantumo vienas kitam, meilės pasirinktam darbui, moksleiviams, ugdant juose subtilių muzikos grožio pajautimą.

1992 m. Pasvalio muzikos mokykloje įsikūrė dailės skyrius, vadovaujama keramikės Nerutės Čiukšienės, kurios kūrybos darbai garsina mūsų kraštą Ispanijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Čekijoje, Skandinavijos šalyse. Jai talkina

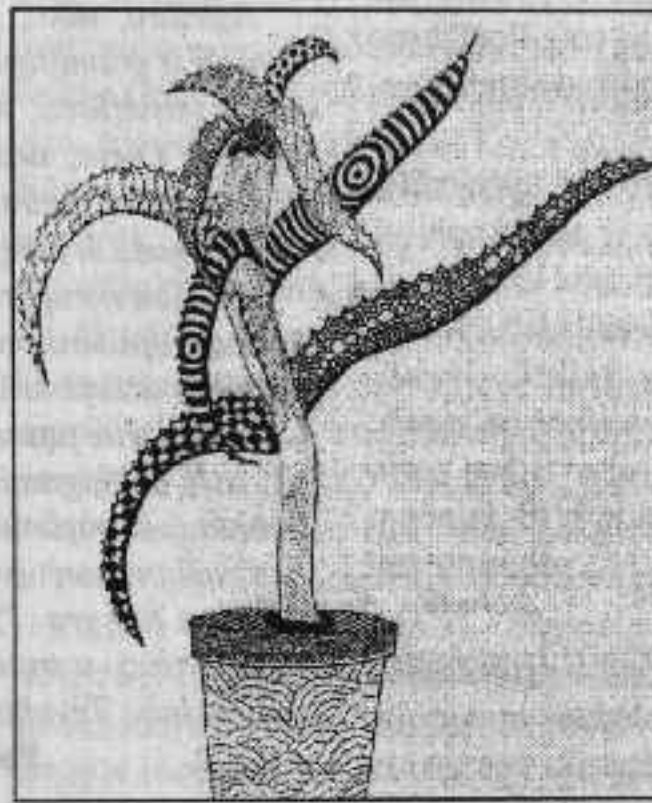
Genovaitė Petrušaitienė, smuiko klasės mokytoja

Pirmasis muzikos instrumentas - kaimynų akordeonas. Namuose tėvelis nupirko armoniką. Brolis buvo labai šykštus ir neduodavo man groti. Kai brolis išeidavo, pačiupdavau ją ir grodavau iš klausos. Sužinojau, kad Pasvalyje yra muzikos mokykla, ir paprašiau mamą, kad nuvežtų. Mama ilgai atkalbinėjo, bet, pamačiusi mano užsispyrimą, sutiko. Muzikos mokykloje paklausta, kokių instrumentu norėčiau groti, pasirinkau smuiką - instrumentą, matytą tik paveikslėliuose.

Baigus Pasvalio vidurinę mokyklą, nuvykau į Panevėžio J.Švedo muzikos mokyklą. Norėjau stoti į chorinį dainavimą, bet buvo pasiūlyta smuiko specialybė, nes smuikininkų tuo metu labai trūko, o aš buvau baigus smuiko klasę. Grįžus į

mokytojai Erika Andriūnaitė ir Aldas Pleiris. Šiemet dailės skyrių baigs pirmoji jaunųjų dailininkų laida. Spausdiname keletą moksleivių darbų.

Pasvalį, pradėjau dirbti Pasvalio muzikos mokykloje, pradžioje "antraeilininkė", o dabar jau daug metų ugdu jauuosius smuikininkus.

Pasvalio vaikų muzikos mokykla - vieta, kur vaikai gali ateiti mokytis groti, nors ir nepasiekdami labai gerų rezultatų. Juk jau vien grojimas lavina klausą. Smuikas - sudėtingas instrumentas, ir juo groti labai sunku. Ir vis dėlto pasiekta neblogų rezultatų.

1992 m. fortepijono klasės mokinė Onutė Petrauskaitė tapo tarptautinio Balio Dvariono konkurso laureate, po dvejų metų jos brolis Romas - respublikinio konkurso laureatu. 1997 m. smuikininkė Simona Venslovaitė - taip pat respublikinio konkurso laureate, o pianistas Eduardas Petrauskas - šio konkurso diplomantu. Pernai kanklininkė Armina Petrauskaitė tapo Jonų Švedo respublikinio konkurso laureate. Penki buvę mūsų mokyklos auklėtiniai - pianistai Onutė ir Romas, smuikininkai Antanas ir Vladas Petrauskai bei Simona Venslovaitė jau mokosi M.K.Čiurlionio menų gimnazijoje. Onutė, anksčiau koncertavusi Olandijoje, dabar ruošiasi į Prancūziją.

Manau, kad labai gerų rezultatų galime pasiekti, sudėję mokinio talentą, jo darbštumą ir mokytojo darbą. Gražaus jubiliejaus proga linkiu mokiniams darbštumo, pareigos jausmo, atkaklumo, o visiems mokytojams - išvermės, kantrybės.

Valdo Pukevičiaus,
Donatos Paugytės ir
Svajūnės Jackūnaitės
piešiniai

Partizanų, politinių kalinių, tremtinių kūryba ir atsiminimai. - V.: Saulabrolis, 1999 - (Mokinio biblioteka).

Rinkinyje - skaudžiausia XX a. lietuvių tautos patirtis. "Mes nežinom ar teks baigt šią dieną, / Nes gyvenam kruvinoj grėsmėj, / O norėtus meilėj ir dermėj / Ilgą amžių eiti kelią vieną", - rašo Bronius Krivickas viename savo eilėraščių. Didžioji dalis - poezija: ir pokario aukų, ir sovietinės Lietuvos paskutinių metų disidentų, vos prieš

dešimtmetį sugrįžusių iš koncentracijos lagerių Šiaurės platybėse, išėjusių iš pogrindžio. Nemažai ir mūsų kraštiečių eilėraščių (B.Krivicko, L.Matuzevičiaus, A.Poškos, P.Zablocko). Čia rasite ir A.Ramanausko-Vanago atsiminimų, Daumanto - žmogaus-legendos laiškus savo mylimosioms. Taigi šiame rinkinyje - ir poezija, ir proza, ir memuarai, ir epistolinis žanras, ir apybraiža.

Išėjimos proza. - V.: Saulabrolis, 1999. - (Mokinio biblioteka).

Rinkinyje Jūs rasite tuos autorius ir

kūrinius, kurie aptariami V.Daujotytės ir E.Bukelienės vadovėlyje "Lietuvių literatūra 12 klasei". Tai A.Škėmos novelės ir romanas "Baltoji drobulė", M.Katiliškio romanai "Užuovėja" ir "Miškais ateina ruduo", A.Landsbergio novelės, J.Kraliausko apysaka "Įkaitę Vilniaus mūrai" ir pluoštelį N.Mazalaitės prozos.

Šias knygas galite rasti skaitytojų aptarnavimo, bibliografijos-informacijos skyriuose.

Parengė Pranė Kupčiūnienė

4 d. sukako 95 metai, kai Pumpėnuose gimė žydų rašytojas, mokytojas Leiba GLICMANAS. Dėstė Panevėžio žydų gimnazijoje, spausdino apysakas ir eilėraščius Kauno žydų spaudoje. Išspausdino Maironio, B.Sruogos ir jaunesniųjų lietuvių poetų kūrinių vertimus ir kritikos etidus apie lietuvių rašytojus. Bendradarbiavo "Idiše štyme", "Folksblate".

5 d. sukako 45 metai, kai Ažuolynės kaime gimė Lietuvos dziudo rinktinės vyriausias treneris, Lietuvos dziudo federacijos Trenerių tarybos pirmininkas, Lietuvos nusipelnęs treneris, savigynos imtynių sporto meistras, daugkartinis Lietuvos dziudo ir savigynos imtynių čempionatų prizininkas Petras VINCIŪNAS. 1965-72 m. mokėsi Pasvalio vidurinėje mokykloje, 1979 - 1984 m. studijavo LKKI. Nuo 1995 m. Kauno miesto Kūno kultūros ir sporto skyriaus sporto mokyklos "Gaja" vyr. treneris.

7 d. sukanka 75 metai, kai Puškonių kaime gimė žurnalistas Kazimieras ZALENSAS. Mokėsi Pasvalio, Vilniaus gimnazijose, studijavo Vilniaus konservatorijoje ir Vilniaus universitete, Istorijos-filologijos fakultete (rusų k. spec.). Dirbo "Literatūros ir meno" redakcijoje, nuo 1962 m. - Lietuvos televizijoje, redagavo, rašė inscenizacijas ir pjeses. Parašė scenarijus apie K.Donelaitį, Darių ir Girėną, P.Širvį (liko rankraščiuose). Pagal K.Zalenso scenarijų - poetinę melodramą - pastatytas filmas

"Markizas ir piemenaitė". Lietuvos kultūros istorijai paliko kruopščiai sutvarkytą televizijos ir teatro archyvą. Knygos "Sakmė apie Naujajį Rytą" (1960) autorius. Mirė 1993 m. spalio 26 d. Vilniuje.

13 d. sukanka 115 metų, kai Jasiškių kaime (Biržų raj.) gimė reformatų kunigas Adomas ŠERNAS. 1913 m. baigė Tartu universitete teologijos mokslus ir įšventintas kunigu. Kunigavo Švobiškyje, Papilyje, Biržuose ir Nemunėlio Radviliškyje. Buvo Lietuvos kariuomenės evangelikų kapelionu, Biržų gimnazijos matematikos, lotynų kalbos ir kitų dalykų mokytoju. Bendradarbiavo "Karyje". Išspausdino "Karys evangelikas" (1938), išvertė iš vokiečių kalbos Heidelbergo katekizmą (1943), perredagavo ir pataisė "Evangelikų giesmyną". Mirė 1965 m. sausio 6 d. Nemunėlio Radviliškyje.

15 d. sukanka 45 metai, kai Pašvitinyje (Pakruojo raj.) gimė vertėjas, pedagogas, humanitarinių mokslų dr. Vytautas BIKULČIUS. 1961-72 m. mokėsi Pasvalio vidurinėje mokykloje, 1972-77 m. Vilniaus universitete studijavo prancūzų kalbą ir literatūrą. Nuo 1979 m. dėsto Šiaulių pedagoginiame universitete. 1990 - 1991 m. stažavosi Paryžiaus universitete. Parašė knygą "Filosofinio romano poetika" (1988 m. rusų k.), paskelbė straipsnių apie prancūzų ir lietuvių literatūrą, išvertė knygų (Jursenar M. "Andriano memuarai", "Malonės šūvis", Voltero "Zadigas arba Likimas" ir kt.) bendradarbiauja "Atgimime", "Dienovidyje", "Lietuvos ryte", "Literatūroje ir mene", "Naujojoje romuvoje" ir kt.

25 d. sukanka 145 metai, kai Šateikiuose (Kretingos apskr.) gimė kunigas švietėjas Aleksandras ŠTOMBERGAS. Mokėsi Liepojos gimnazijoje ir 1880-84 m. Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune. Kunigu įšventintas 1884 m. Nuo 1905 m. Saločių klebonas. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą čia įsteigė lietuvišką mokyklą ir iškovojo iš valdžios lietuvių mokytoją. Pastatė mokyklai namus, pats daug prisidėdamas savo lėšomis prie statybos. 1919 m. Saločiuose suorganizavo partizanų būrius, iš Bauskės vokiečių nupirkęs ginklų, apginklavo 25 savanorius. Bolševikų nuteistas sušaudyti, išpėtas pabėgo. Mirė 1939 m. birželio 17 d. Panevėžyje.

ŠIAURIETIŠKI ATSIVĖRIMAI

Leidžia M. Katiliškio
viešoji biblioteka

Adresas
Vytauto Didžiojo a.6/1,
5250 Pasvalys

Tel. 51319, 51352

Spausdino
UAB "Nevėžio spaustuvė"
Kranto g. 36, 5300 Panevėžys.
Apimtis - A3. Užsak. Nr. 335
S.L. ISSN 1392-6810
Tiražas 500